ساختەیەی خۆنوێکردنەوەی عەقڵیەتی سەلەفی کەشف بکەین و بە هزرێکی ڕۆشنگەرانەی ڕەخنەئامێز شوێنەکەی پڕبکەینەوە، چونکە ڕەنگە تەنیا لەم ڕێگەیەوە بتوانین بەرگری لە بەها مرۆییەکان و بەختەوەری مرۆڤ بکەین.

پاشکۆی یەکەم:

لە پەیوەندییەوە بۆ خۆشەویستی

(گفتوگۆ لەگەڵ ئاری عومەر)

تەوەری یەکەم

پەیوەندی

پێمخۆشە سەرەتا لە چەمکی پەیوەندییەوە دەستپێبکەین: ئایا پەیوەندیی ئێمە لەم کۆمەڵگایەدا پەیوەندییەکی دروستە، واتە ڕەهەندێکی ئەقڵانی هاوچەرخی هەیە؟ یان لەپەیوەندی تەقلیدی لەسەر بنەمای گەورەو بچووك تێپەڕ ناکات؟

ـ بەرلەوەی باس لە دروستی و عەقڵانیبوونی پەیوەندییەك بکەین، بابزانین ئێمە چی لەمانای زاراوەی «پەیوەندیی» خۆی تێدەگەین؟ ئەم زاراوەیە دەلالەت لە هەبوونی دوو جەمسەر، یان دوو لایەنی سەربەخۆ دەکات و ڕایەڵی نێوان ئەم دوو جەمسەرە و ئەوەی پێکیانەوە دەبەستێتەوە پێی دەگوترێ (پەیوەندی). ئەوەی بەلای منەوە گرنگە سەربەخۆبوونی ئەو دوو لایەنەیە کە پەیوەندیەکەیان لە نێواندایە، چونکە ئەگەر فاکتەری سەربەخۆییمان لەبەرچاو نەگرت ئەوە ناشتوانین باسی پەیوەندی بکەین و ئەوکاتە دەشێ باس لە تێکەڵبوون، توانەوە، فەنا و سەپاندن و هتد بکەین نەك پەیوەندی. دوو لایەنیش کە تێکەڵ دەبن و لەیەکدا دەتوێنەوە، چیدی پەیوەندییان لە نێواندا نیە، یان پەیوەندیەکەیان لەئاستێکی تردایە بەبێ ئەوەی ئیدی ئەوان وەك خۆیان مابن و خاوەنی سەربەخۆیی خۆیان بن. بۆیە بەبڕوای من پەیوەندی

کاتێك پەیوەندییە کە لایەنە پێکهێنەرەکانی ئەم پەیوەندییە، (چ دوو کەس بن، یا دوو گروپ، یان دوو نەتەوە و میللەت، یاخود دوو ئاراستەی ڕۆشنبیری و کولتووری بن)، بتوانن لەو پەیوەندییەدا خۆیان دروستبکەن و پەیوەندیی ببێتە پانتاییەك بۆ خۆدروستکردن، ببێتە وزەیەك بۆ خۆ تازەکردنەوە و ببێتە ڕێگایەك بۆ بەردەوامیدان بە ژیانێکی مرۆڤانەی دەروەست و ئەخلاقیانە بەبێ ئەوەی سەربەخۆیی خۆیان و ئەو شتە لەدەست بدەن کە ئەوان وەك لایەنێکی دانسقە و تایبەت پێناسە دەکات. بەم مانایە پەیوەندی گەرانتیکە دەتوانێ وامان لێبکات ئێمە وەك مرۆڤ بتوانین پەیوندی بەمرۆڤەکانی بەرامبەرمانەوە بکەین و مافی ئەخلاقیو سیاسیو کۆمەڵایەتی و بوونخوازانەی بەرامبەرەکەمان لەو پەیوەندییەدا پێشێل نەکرێ. واتە پەیوەندیی پێویستییەکی مرۆڤە بۆ نزیکبوونەوە لە خودی خۆی و لە ئەوانیتریش و لەوێشەوە نزیکبوونەوەی لەو خەونانەی کە بەختەوەرتر و دڵنیاتری دەکەنەوە لە ژیانێکی پڕ بەها. پەیوەندی ئەو کاتە تەندروستە کەمن تیایدا ئەو پەیوەندییە لەگەڵ تۆ، بۆ وەدەستهێنانی دەسەڵاتێکی تایبەت بەکار نەهێنم تاتۆی پێ جڵەو بکەم، یان تۆی پێ کۆنترۆڵ بکەم، چونکە ئەمە بەمانای ئەوەیە من ڕێزم لە دانسقەیی و سەربەخۆبوونی تۆ نەگرت و ئەمەش یەکەمین هەنگاوە بۆ سەرهەڵدانی ستەمکاری و دیکتاتۆریەت و سڕینەوەی بەرامبەر. بەپێی ئەم تێڕوانینە، بۆی هەیە لە پەیوەندیی نێوان دایك و باوك و منداڵە ساوەکەیان، یا نێوان ئێمە و خوشك و برا بچکۆلەکەمان و تەنانەت دوو کەسیشدا کە خۆشەویستی یەکترن، خەسڵەتی ستەمکارانە هەبێت و ئەمەش بەناوی جۆربەجۆرەوە ئاراستە بکرێت. هەڵبەت ئەم تێگەیشتنە لەپەیوەندی تەنیا پەیوەندی نێوان مرۆڤ و مرۆڤ دەگرێتەوە، نەك مرۆڤ و ئاژەڵ یان مرۆڤ و درەخت و مرۆڤ و خودا. چونکە بەبڕوای من پەیوەندی بەو مانایەی باسمکرد، تەنیا پەیوەندییە لەنێوان بووە عاقڵەکاندا، واتە

لە نێوان مرۆڤ و مرۆڤدا نەك مرۆڤ و شتەكانی تردا، كە ناتوانین لێرەدا زۆر لەسەری بدوێین. هێندە هەیە پێویستە بیرمان نەچێ ئەوەی لەنێوان مرۆڤ و ئاژەڵدایە زیاتر لەسەر بنەمای (دەستەمۆكرن)ـەوەیە و ئەوەی لەنێوان مرۆڤ و سروشتدایە لەسەر بنەمای (سوود و قازانج) و ئەوەش كە لەنێوان مرۆڤ و یەزداندایە لەسەر بنەمای (باوەڕهێنان) و ملكەچییەوەیە و لەهەموو ئەم دۆخانەشدا ئەوشتەی كە سەربەخۆیی لایەنەكانە لەئارادا نیە، بۆیە پەیوەندیشیان نیە، یاخود پەیوەندییەكەیان لە ئاستێكی تردایە .

بەدبەختانە ئەم پێناسەیە بۆ پەیوەندی لەو كۆمەڵگایانەدا كە ڕێز و حورمەتێك لە تاكەكەس ناگیرێت، شتێكی دەگمەنە و لەم ڕووەیشەوە پەیوەندی لە كۆمەڵگایەكی وەك كۆمەڵگای خۆماندا لە قەیرانداییە، چونكە جیهانبینی كۆمەڵایەتیانەی ئێمە و سیستەمی ئەخلاقی و سیاسی و پەروەردەیی ئێمە هەموویان لەسەر بنەمای كۆگەلییەوە دامەزراون و ئەمەش ڕێدەگرێ كە لەو سیستەمانەدا پەیوەندیی بەشێوەیەكی تەندروستانە دابمەزرێ، چونكە تیایاندا مانایەكی جێگیر بۆ چەمكی تاكەكەس لەئارادا نیە كە بەردی بناخەی هەر پەیوەندییەكی تەندروستانەیە. ئەوەی ئێمە لە كۆمەڵگای كوردیدا دەیبینین پەیوەندییەكی تەندروست نیە، بەڵكو شێوازێكی گیرۆدەكردنی تاكەكانە لەناو تۆڕێكی پێكەوەبوونی كۆمەڵایەتیدا و لەژێر زەبری كۆمەڵێ بەها و یاسای نەنووسراودا كە بوونەتە یاسای بەدەروونیبووی تاكەكان و لەلایەن سیستەمێكی فراوانی چاودێریكردنی توندوتیژەوە جڵەو دەكرێن. بۆیە ئەو شتەی ئێمە پێمانوایە لە كۆمەڵگاكەماندا پانتایی پەیوەندی پێكدەهێنێت، نەك هەر توانای نیە لایەنە پێكهێنەرەكانی ئەم پەیوەندییە كامەران و دڵخۆش بكات، نەك هەر ناتوانێت دەرفەتی خۆدروستكردن بخاتە بەردەم تاكەكەس، بەڵكو پەژموردەی دەكات و كۆمەڵێ گرێی

دەروونی بۆ دروستدەكات كە دواجار ئاسان نییە خۆیان لێدەرباز بكات. ئێمە بەو پێیەی لە كۆمەڵگایەكی مرۆییدا دەژین، ئەوە بە پێویست خۆشمان لەناو كۆمەڵێ پەیوەندیدا دەبینینەوە، وەلێ ئەو پەیوەندیە ناتەندروستانە، نە وزەی خۆ دروستكردنمان پێدەبەخشن و نە بەختەوەریشمان دەكەن. ئەگەر تۆ تەماشای پەیوەندییەكانی خۆت و من تەماشای پەیوەندییەكانی خۆم لەگەڵ دەوروبەری خۆماندا بكەین، دەبینین جۆرە میكانیزم و كەشوهەوایەك لەناویاندا حاكمو دەسەڵاتدارە كە ناچارمان دەكا هەمیشە دەست لە بەشێك لەحەز و خواستەكانی خۆمان هەڵبگرین بۆ ئەوەی دڵی بەرامبەر ڕازیی بكەین. هەمیشە ناچار دەبین بڕێك لەئازادییەكانی خۆمان لەدەست بدەین بۆ ئەوەی كەسی بەرامبەر، یان گروپی بەرامبەر، یان بۆچوونی بەرامبەر دڵنیا بكەین و بەو جۆرە.. هەڵبەت لە هەموو پەیوەندییەكدا ئاستێكی دڵنیاكردن و ڕازییكردنی بەرامبەر و ڕێژەیەكی دۆڕاندنی ئازادی لەئارادا هەیە و پەیوەندی بەبێ قوربانیدان مەحاڵە، بەڵام دواجار پەیوەندییەكە دەبێت توانای باربووكردنەوەی وزە لەدەستچووەكەمان و دروستكردنەوەی ئازادییەكی فراوانتریشی هەبێت، دەنا نەبۆتە پەیوەندییەكی دروست و لە «گیرۆدەبوون» و بوون بەداوی تۆڕێكی كۆمەڵایەتییەوە زیاتر، هیچیتر نیە. بۆیە لە نەبوونی تێگەیشتنێكی ورد و پێناسەیەكی تیۆریانەدا بۆ چەمكی پەیوەندی، ئەوە لە ئاستی ژیانی پراكتیكیماندا پەیوەندییەكان نەك هەر بەختەوەریمان بۆ دابین ناكەن بەڵكو لە كۆژانەكانیشمان(معانات) زیاد دەكەن. بۆیە لەكاتێكدا دەڵێین: پەیوەندی ئەو پانتاییەیە كە پێویستە تیایدا بەختەوەربین و ئەو بەختەوەریە بۆ خۆ دروستكردنو بۆ دۆزینەوەی ڕەهەندە شاراوەكانی كەسێتی خۆمان بەكار بهێنین، لەگەڵ واقیعی (پەیوەندییە پراكتیكیەكان)ی خۆماندا دەكەوینە ناكۆكییەوە و هیچیان ئەو پێناسەیەیان لەسەر ناچەسپێ كە

دەشێت بۆ پەیوەندییەکی دروست لەسەری ڕێکبکەوین. چونکە بەکەمێ وردبوونەوە لە پەیوەندیەکانمان بۆمان دەردەکەوێ ئێمە بەدەست ئازاری گەورەوە دەنالێنین کە زۆربەیان پەیوەندییان هەیە بەو مەرجانەی بەرامبەر بۆمان دایدەنێ یان ئێمە بۆ بەرامبەری دادەنێین تا ئەو پەیوەندییەی پێکەوە هەمانە بەردەوامیی خۆی وەربگرێ. کەواتە ئێمە لەسەر حسابی «بەردەوامیدان» بە پەیوەندییەکانمان، دەبین بەداوی ئەو تۆڕە کۆمەڵایەتییەوە کە (بەردەوامیی) بە نیشانەی سەرکەوتن لێکدەداتەوە و پەیوەندییەکەش دەکاتە پاشکۆ و قاوغێك بۆ گیرۆدەبوونی ئێمە لەگەڵ ئەوانیتردا. بۆ نمونە پەیوەندی هاوسەرێتی، پەیوەندی مامۆستا و قوتابی، پەیوەندی باوان و منداڵەکانیان و هتد، هەموویان لەو قەیرانەدا دەژین و بەردەوامیدان بۆتە خاڵی سەرەکیی نەك بەختەوەربوون. لە کۆمەڵگای ئێمەدا سووپایەك ژن و مێرد، قشوونێ مامۆستا و قوتابی و عەشرەتێ لە ئەندامانی خێزان هەن کە دەیانەوێ لێکدی جیا ببنەوە و سەربەخۆیی خۆیان بەدەست بهێنن، وەلێ بەناچاری دەبێت بەردەوامبن. بێگومان لەم بارودۆخەدا خودی پەیوەندیەکە لە «ئامانج»ێکەوە دەبێتە «ئامراز»ێك و ناتوانێت بەشێوەیەکی سرووشتی بەردەوامی وەربگرێت و نەخۆشدەکەوێت و یەك ڕێگای لەبەردەمدا دەمێنێت کە ئەویش تەقینەوە و هەڵوەشانەوەیەکی تراژیدیانە و تێکشکانێکی ڕۆحیی گەورەیە بۆ لایەنە پێکهێنەرەکانی. ئەم تێکشکان و هەڵوەشانەوە و تراژیدیا ڕۆحیانەن کە ژیانی شەخسیمان گومڕا و موبتەلا دەکەن و لە جیاتی دەروونێکی ئارام و ڕۆحێکی مەزن، هەلاهەلا و شەقار شەقارمان دەکەن و بەژیان و ئومێدەواربوون و گەشبینی نامۆمان دەکەن. ئەوە سرووشتی هەر پەیوەندییەکی ناتەندروستە کە ناهێڵێت پەیوەندییەکان ببنە پەیوەندیی نێوان کەسە سەربەخۆکان تا بەجیاوازییەکانی خۆیانەوە لەگەڵ یەکتردا بچنە ناو

پەیمانێکەوە و بەبێ هیچ ئازاردانێکی یەکدی، یەکتری وەکئەوەی کە هەن، قەبووڵ بکەن. کۆمەڵگای گەلەخواز و کۆخواز ئەمجۆرە پەیوەندییە قەبووڵناکات چونکە پێیوایە لەوێوە تاکەکان دەچنە دەرەوەی کۆنترۆڵی خۆیەوە و بواری ئازادکردنی خۆیان لە یاسا گەلەکییەکان دەدۆزنەوە. لە کۆمەڵگایەکی وەکئەوەی ئێمە پەیوەندییەکی دەوێت کە توانای هەڵگەڕانەوەی هەبێت بۆ پەیوەندییەك کەتیایدا من بمەوێ جیاوازیی تۆ بسڕمەوە و تۆ ناچار بکەم تەماعی ئاوێتە بوونێك لەگەڵ میزاجی من، لەگەڵ هزری من، لەگەڵ عەقڵییەتی مندا دروست بکەیت و کەسی بەرامبەریش بەهەمان شێوە. ئالێرەدایە کەپەیوەندی دەبێتە پانتاییەکی تری خۆبەرهەمهێنانەوەی کۆمەڵگا و لەهەمان کاتیشدا دەبێتە ئامرازێك بەدەست سیستەمە کۆمەڵایەتییەکانەوە تا بەهۆیەوە ئەندامەکان یەکتری بەرزەفت بکەنەوە و ببنە چاودێر بەسەر یەکترەوە. لێرەشەوە تێدەگەین کە شێوازی پەیوەندی لە لە کۆمەڵگایەکی وەك کۆمەڵگا نەرێتخوازەکەی ئێمەدا، ئەو قاوغەیە بۆ جڵەوکردنی ئەندامان تا لەناویدا هەموو ئەو میکانیزمانەی، هەموو ئەو شێوازی مامەڵەکردنانەی نەریتخوازیی دەیەوێ، بەردەوامی وەربگرن. بێگومان ئەم جۆرە پەیوەندیەش جگەلەوەی لەسەر بنەمای گەورە و بچووکەوە خۆی ڕیکدەخات و مافی تەواو دەداتە گەورە و ڕدێن سپییەکان، ئاواش پەیوەندییەکی ناعەقڵانیانەیە. بەو مانایەی کە عەقڵ لە پێناسەکردن و ڕیکخستنیدا ڕۆڵی نیە و هەموو یاساکانی لەلایەن نەرێتە بۆماوەکانەوە داڕێژراون.

**** تۆ پێتوایە بۆ ئەوەی پەیوەندییەکانمان پەیوەندییەکی کۆك و دروست بن پێویستیمان بەخۆناسین هەیە و دواتر پێویستمان بەناسینی بەرامبەر هەیە، واتە پێتوایە لەکۆمەڵگای***

کوردیدا شتێك هەبێ ناوی خودگەرایی بێ.. وابزانم ئێمە هێشتا لەناو کۆگەراییداین؟

ـ کاتێك ئێمە پرسیاری پەیوەندیمان لادەبێتە پرسیار و وەختێك تۆ پەیوەندی دەکەیتە بابەتێك بۆ بیرلێکردنەوە، بەناچاری پێویستە باس لە پەیوەندی وەکئەوەی پەیوەندیە لە نێوان تاکە سەربەخۆ و ئازاد و خاوەن ئیرادەکاندا، بکەین و بپرسین: ئایا تاچەندە دەتوانین پەیوەندی بەو مانایەی کەپێشتر باسمکرد وەك پانتاییەك بۆ دروستکردنی خودیەتی خۆمان بەکاربهێنین؟ من لە بەشێکی قسەکانمدا جەختم لەسەر ئەوە کردەوە کە کۆمەڵگای ئێمە ڕێگە بەو جۆرە پەیوەندیانە نادات کە تیایاندا تاك بوارێك دەدۆزێتەوە بۆ دەربازبوون لە یاسا گەلەکیەکان. بەڵام ئەوە سرووشتی پەیوەندییەکی تەندروستانەیە کە بتوانێت دروستکەری تاکەکەس بێت. کەواتە لەگەڵ دەستکردنمان بە ئاخاڤتن لەسەر پەیوەندی، دەستیشدەکەین بە قسەکردن لەسەر ڕۆڵی تاك لەو پەیوەندیەدا. دروستبوونی پەیوەندی بۆخۆی دروستکەری تاکە و دەربازکردنیەتی لە گیرۆدەبوونی بە تۆڕە گەلەکی و سەپێنراوەکانەوە. کۆمەڵگای کوردی هیچ ڕێزێکی ئەوتۆی بۆ تاکەکەس لەدەرەوەی سیستەمی کۆگەلیەوە نیە، بەڵام هەر لەناو ئەم کۆمەڵگایەدایە کە تۆ پرسیار لەسەر پەیوەندی دەکەیت و دەیکەیتە کێشەیەك بۆ گفتوگۆ لەسەرکردن و دەتەوێت پێناسەیەك بۆ پەیوەندی بەرهەمبهێنیت. ئەمجا کێشەکە لەو ناکۆکیەدایە کە لە نێوان پێناسەکردنەکان و واقیعی پراکتیکیانەی ئەو شتەدا هەیە کە ئێمە پێمانوایە ناوی پەیوەندییە. بۆ نمونە پەیوەندی هاوڕێیەتی وەربگرە و کەمێ لێی ووردبەرەوە: ئێمە هەمووومان پێناسەی هاوڕێیەتی وەك ئایدیاڵێکی ژیانی خۆمان و وەك پیرۆزییەك دەکەین، کەچی لەکاتی پراکتیزەکردنی ئەم پەیوەندییەدا زۆربەی کات ئێمە دیسان بەختەوەر نین، دیسان زویر و پەژموردەین،

دیسان هەستدەکەین بەردەوام پێویستیمان بە دەستپێکردنەوەی سەرلەنوێ هەیە لەگەڵ ئەوکەسانەی کە هاوڕێمانن و بگرە جەستە و ڕۆحی هەر کامێکمان شوێنزامی ئەو برینانەی پێوەیە کە هاوڕێکانمان لەسەریان هەڵکەندووە. زۆربەی شەڕەکان و ناکۆکیەکان شەڕی نێوان «هاوڕێکان»ی دوێنێ و «نەیارەکان»ی ئەمڕۆن و گەلێ نمونەمان لەبەردەستایە کە ڕاستیی ئەم لێکدانەوەیە دەسەلمێنن. کەواتە پەیوەندی لەلای ئێمە هێشتا نەبۆتە پانتاییەکی سەربەخۆ تا بواری خۆ دروستکردن و خۆ ناسینمان بخاتە بەردەم، چونکە ئێمە ناتوانین پەیوەندیی قەبووڵ بکەین ئەگەر بڕوامان بە سەربەخۆیی خۆمان و بەرامبەرەکەمان نەبێت و تیایدا نەتوانین خودی خۆمان بین. پێویستە بەدەر لە ویستی کۆمەڵگا، پێوەرمان بۆ پەیوەندیی باش ئەوەبێ کە تاچەندە ئەو پەیوەندیە بوار بۆ من دەڕەخسێنێ کەببمەوە بەخۆم وەك خودێك لەبەرامبەر کەسێکی تردا کەدیسان خاوەن خودێتی خۆیەتی. پەیوەندی ئەو دۆخەیە کە ئەم دوو تاکەکەسە بەخودبووە کۆ دەکاتەوە، نەك دوو لایەنی مەرجدار کە خۆیان گیرۆدەی کۆمەڵێك ئازار و کێشە دەکەن لەناو پەیوەندیە ناچاریەکەیاندا. هەرکات پەیوەندی نەیتوانی ئازادیی هاتنەدەرەوەمان لە خۆی بۆ دابین بکا، دەبێتە بەندیخانە. بۆیە مەرجی پەیوەندی شتێ نیە لەسەرەتاوە ڕابگەیەنرێ، بەڵکو شتگەلێکن لە ژیانی پراکتیکیدا لەسەریان ڕیکدەکەوین و دروستیاندەکەین بۆ پاراستنی پەیوەندیەکەمان لەو مەترسیانەی دەورەیان داوە. یەکەم مەرجی ئەو جۆرە پەیوەندیەش ئەوەیە کە نابێت ئامادەیی ئێمە لەناو پەیوەندییەکدا ببێتە هەڕەشە بەسەر خواستو ئارەزوو و ئیرادەی یەکترەوە و لەهەمان کاتیشدا ئەم پەیوەندییە پێویستە یارمەتیمان بدات خۆشمان بدۆزینەوە. کەواتە مەسەلەی پەیوەندی لە بنەمادا جۆرێکە لەخۆدزینەوە لەو کۆگەلییە سەپاوەی کە تۆ لەسەرەتاوە ئاماژەت پێدا.